Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

6. november 2018 *

Eelotsusetaotlus – Sotsiaalpoliitika – Tööaja korraldus – Direktiiv 2003/88/EÜ – Artikkel 7 – Õigus tasustatud põhipuhkusele – Töösuhe, mis lõpeb töötaja surma tõttu – Riigisisesed õigusnormid, mis ei võimalda maksta kasutamata põhipuhkuse eest rahalist hüvitist surnud töötaja pärijatele – Riigisisese õiguse kooskõlalise tõlgendamise kohustus – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikli 31 lõige 2 – Võimalus tugineda eraõiguslike isikute vahelises vaidluses

Liidetud kohtuasjades C-569/16 ja C-570/16,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Bundesarbeitsgerichti (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim töökohus) 18. oktoobri 2016. aasta otsustega, mis saabusid Euroopa Kohtusse 10. novembril 2016, esitatud kaks eelotsusetaotlust, menetlustes

Stadt Wuppertal

versus

Maria Elisabeth Bauer (C-569/16),

ja

Volker Willmeroth, TWI Technische Wartung und Instandsetzung Volker Willmeroth eK omanik,

versus

Martina Broßonn (C-570/16),

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president K. Lenaerts, kodade presidendid J.-C. Bonichot, A. Prechal (ettekandja), M. Vilaras, T. von Danwitz, F. Biltgen, K. Jürimäe ja C. Lycourgos, kohtunikud M. Ilešič, J. Malenovský, E. Levits, L. Bay Larsen ja S. Rodin,

kohtujurist: Y. Bot,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Stadt Wuppertal, esindaja: *Rechtsanwalt* T. Herbert,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

– M. Broßonn, esindaja: *Rechtsanwalt* O. Teubler,

– Euroopa Komisjon, esindajad: M. van Beek ja T. S. Bohr,

olles 29. mai 2018. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlused käsitlevad seda, kuidas tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. novembri 2003. aasta direktiivi 2003/88/EÜ tööaja korralduse teatavate aspektide kohta (ELT 2003, L 299, lk 9; ELT eriväljaanne 05/04, lk 381) artiklit 7 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 31 lõiget 2.

2 Taotlused on esitatud kahes kohtuvaidluses, mille pooled kohtuasjas C-569/16 on Stadt Wuppertal (Wuppertali linn, Saksamaa) ja Maria Elisabeth Bauer ning kohtuasjas C-570/16 TWI Technische Wartung und Instandsetzung Volker Willmeroth eK omanik Volker Willmeroth ja Martina Broßonn ning milles vaieldakse vastavalt M. E. Baueri surnud abikaasa endise tööandja Wuppertali linna ja M. Broßonni surnud abikaasa endise tööandja V. Willmerothi keeldumise üle maksta M. E. Bauerile ja M. Broßonnile rahalist hüvitist tasustatud põhipuhkuse eest, mis nende abikaasadel enne surma kasutamata jäi.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Nõukogu 23. novembri 1993. aasta direktiivi 93/104/EÜ, mis käsitleb tööaja korralduse teatavaid aspekte (ELT 1993, L 307, lk 18; ELT eriväljaanne 05/02, lk 197), neljandas põhjenduses oli märgitud:

„11 liikmesriigi riigipeade ja valitsusjuhtide kohtumisel Euroopa Ülemkogu istungjärgul Strasbourgis 9. detsembril 1989 heakskiidetud ühenduse töötajate sotsiaalsete põhiõiguste harta ja eriti selle […] punkt 8 […] deklareeri[b], et:

„[…]

8. Igal töötajal on Euroopa Ühenduses õigus iganädalasele puhkeajale ja iga-aastasele tasulisele puhkusele, mille kestust tuleb vastavalt siseriiklikele tavadele järk-järgult ühtlustada.

[…]““

4 Direktiivi 2003/88 põhjendusest 1 nähtub, et selle direktiiviga, millega tunnistati direktiiv 93/104 kehtetuks, kodifitseeriti viimati nimetatud direktiivi sätted.

5 Direktiivi 2003/88 põhjendustes 4–6 on märgitud:

„(4) Töötajate tööohutuse, -hügieeni ja -tervishoiu parandamine on eesmärk, mida ei tohiks allutada üksnes majanduslikele kaalutlustele.

(5) Kõigil töötajatel peab olema piisav puhkeaeg. Puhkuse mõistet tuleb väljendada ajaühikutes, st päevades, tundides ja/või nende osades. [Euroopa Liidu] töötajale tuleb tagada minimaalne igapäevane ja iganädalane puhkeaeg ning piisavad vaheajad. […]

(6) Arvesse tuleks võtta Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni tööaja korralduse põhimõtteid, sealhulgas neid, mis käsitlevad öötööd.“

6 Direktiivi 2003/88 artikkel 7, mis kordab sõna-sõnalt direktiivi 93/104 artiklit 7, on sõnastatud järgmiselt:

„1. Liikmesriigid võtavad vajalikke meetmeid, et tagada iga töötaja õigus vähemalt neljanädalasele tasulisele põhipuhkusele vastavalt niisuguse puhkuse õiguse ja andmise tingimustele, mis on ette nähtud siseriiklike õigusaktide ja/või tavadega.

2. Minimaalset tasulist põhipuhkust ei või asendada hüvitisega, välja arvatud töösuhte lõpetamise korral.“

7 Direktiivi 2003/88 artiklis 17 on ette nähtud, et liikmesriigid võivad teha erandeid selle direktiivi teatud sätetest. Nimetatud direktiivi artiklist 7 ei ole aga lubatud teha ühtegi erandit.

Saksa õigus

8 Saksamaa Liitvabariigi 8. jaanuari 1963. aasta puhkuseseaduse (Bundesurlaubsgesetz) (*BGBl*. 1963, lk 2) 7. mai 2002. aasta redaktsiooni (*BGBl*. 2002 I, lk 1529) (edaspidi „BUrlG“) § 7 lõikes 4 on sätestatud:

„Kui puhkust ei saa töösuhte lõppemise tõttu enam tervikuna või osaliselt anda, siis tuleb see töötajale hüvitada.“

9 Tsiviilseadustiku (Bürgerliches Gesetzbuch, edaspidi „BGB“) § 1922 „Üldõigusjärglus“ lõikes 1 on sätestatud:

„Isiku surma korral (pärandi avanemine) läheb tema vara (pärand) tervikuna üle ühele või mitmele isikule (pärijad).“

Põhikohtuasjad ja eelotsuse küsimused

10 M. E. Bauer on oma 20. detsembril 2010 surnud abikaasa, kes oli töösuhetes Wuppertali linnaga, ainupärija. Wuppertali linn jättis rahuldamata M. E. Baueri 5857,75 euro suuruse hüvitisenõude, mis vastab 25 tasustatud puhkusepäevale, mis jäid tema abikaasal enne surma kasutamata.

11 M. Broßonn on oma abikaasa, kes töötas alates 2003. aastast V. Willmerothi juures, oli alates 2012. aasta juulist haiguse tõttu töövõimetu ja suri 4. jaanuaril 2013. aastal, ainupärija. V. Willmeroth jättis rahuldamata M. Broßonni 3702,72 euro suuruse hüvitisenõude, mis vastab 32 tasustatud puhkusepäevale, mis jäid tema abikaasal enne surma kasutamata.

12 M. E. Bauer ja M. Broßonn esitasid kumbki pädevale Arbeitsgerichtile (esimese astme töökohus, Saksamaa) neid puudutavas osas hagi nimetatud hüvitise maksmise nõudes. Need hagid rahuldati ning Wuppertali linna ja V. Willmerothi poolt esimese astme kohtu otsuste peale esitatud apellatsioonkaebused jättis Landesarbeitsgericht (liidumaa kõrgeim töökohus, Saksamaa) rahuldamata. Wuppertali linn ja V. Willmeroth taotlesid seepeale eelotsusetaotlused esitanud Bundesarbeitsgerichtilt (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim töökohus) nende otsuste kassatsiooni korras läbivaatamist.

13 Mõlemas neis kahes kohtuasjas tehtud eelotsusetaotluses meenutab eelotsusetaotlused esitanud kohus, et Euroopa Kohus on 12. juuni 2014. aasta kohtuotsuses Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755) juba leidnud, et direktiivi 2003/88 artiklit 7 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus sellised liikmesriigi

õigusnormid või tavad, mis näevad ette, et kui töösuhe lõpeb töötaja surma tõttu, lõpeb õigus tasustatud põhipuhkusele, ilma et kasutamata tasustatud põhipuhkuse eest tekiks õigust saada rahalist hüvitist.

14 Eelotsusetaotlused esitanud kohus kahtleb siiski, kas see kehtib ka olukorras, kus liikmesriigi õigus välistab võimaluse, et rahalise hüvitise saamise õigus võib kuuluda pärandvara hulka.

15 Nimetatud kohus märgib, et BUrlG § 7 lõiget 4 koosmõjus BGB § 1922 lõikega 1 tõlgendades on tulemuseks see, et töötaja õigus tasustatud põhipuhkusele lõpeb tema surmaga, mistõttu see ei muutu hüvitise saamise õiguseks ega moodusta osa pärandvarast. Kohus täpsustab selles osas veel, et nende sätete teistsuguse tõlgendamise puhul oleks tegemist *contra legem* tõlgendamisega, mida seetõttu ei saa aktsepteerida.

16 Samas tuletab eelotsusetaotlused esitanud kohus ühest küljest meelde, et Euroopa Kohus on 22. novembri 2011. aasta kohtuotsuses KHS (C-214/10, EU:C:2011:761) otsustanud, et õigus tasustatud põhipuhkusele võib lõppeda 15 kuud pärast puhkuseaasta lõppu, kuivõrd sel juhul ei täida see enam selle õiguse eesmärki, milleks on võimaldada töötajale puhkust tema töölepingust tulenevate ülesannete täitmisest ja võimaldada aega lõõgastumiseks ning huvialadega tegelemiseks. Teisest küljest märgib eelotsusetaotlused esitanud kohus, et seda eesmärki ei ole võimalik enam täita ka juhul, kui töötaja on surnud, mistõttu on sellel kohtul tekkinud küsimus, kas sellisel juhul on lubatav ka õiguse tasustatud põhipuhkusele ja õiguse saada kasutamata tasustatud põhipuhkuse eest hüvitist lõppemine. See kohus leiab, et teistsugune lahendus tähendaks lisaks, et direktiiviga 2003/88 ja hartaga tagatud minimaalse tasustatud põhipuhkuse eesmärk on ühtlasi tagada surnud töötaja pärijate kaitse.

17 Selles kontekstis on eelotsusetaotlused esitanud kohtul tekkinud veel küsimus, kas direktiivi 2003/88 artikli 7 ja harta artikli 31 lõike 2 tagajärjel võib tööandja olla kohustatud maksma surnud töötaja pärijatele selle töötaja kasutamata jäänud tasustatud põhipuhkuse eest rahalist hüvitist, olenemata asjaolust, et käesoleva kohtuotsuse punktis 15 mainitud riigisisesed õigusnormid selle võimaluse välistavad.

18 Viimaseks on eelotsusetaotlused esitanud kohtul, kes rõhutab, et kohtuasja C-570/16 pooled on kaks eraõiguslikku isikut, tekkinud küsimus, kas liidu õiguse sätetel võib selles kontekstis olla vahetu õigusmõju.

19 Nendel asjaoludel otsustas Bundesarbeitsgericht (Saksamaa Liitvabariigi kõrgeim töökohus) menetlused peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused, millest esimene küsimus on kohtuasjades C-569/16 ja C-570/16 identne, kuid teine puudutab ainult kohtuasja C-570/16:

„1. Kas direktiivi [2003/88/EÜ] artikkel 7 või [harta] artikli 31 lõige 2 annavad töösuhte ajal surnud töötaja pärijale õiguse nõuda rahalist hüvitist põhipuhkuse eest, mida töötajal oli enne surma õigus saada, kui [BUrlG] § 7 lõige 4 koostoimes [BGB] § 1922 lõikega 1 selle välistab?

2. Kui esimesele küsimusele tuleb vastata jaatavalt, siis kas eeltoodu kehtib ka juhul, kui tegemist on kahe eraõigusliku isiku vahelise töösuhtega?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Vastuvõetavus

20 M. Broßonn kahtleb eelotsusetaotluste vastuvõetavuses, leides esiteks, et Euroopa Kohus on 12. juuni 2014. aasta kohtuotsuses Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755) juba otsustanud, et direktiivi 2003/88 artikliga 7 on vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid või tavad, nagu põhikohtuasjades vaidluse all

olevad õigusnormid, mille kohaselt lõpeb töötaja surma korral tema õigus tasustatud põhipuhkusele, ilma et tekiks õigust saada kasutamata jäänud tasustatud põhipuhkuse eest rahalist hüvitist. Kui otsustada, et sama sättega ei ole vastuolus liikmesriigi õigusnormid, millega välistatakse võimalus, et kõnealune hüvitis läheb üle pärijatele, muudaks see toimetuks viidatud kohtuotsusest tulenevad Euroopa Kohtu juhised. Teiseks leiab ta, et suur osa Saksamaa kohtutest ning õigusdoktriinist on seisukohal, et põhikohtuasjas vaidluse all olevatele õigusnormidele on võimalik anda tõlgendus, mis on nende juhtnööridega kooskõlas.

21 Selle kohta tuleb siiski esiteks meelde tuletada, et isegi kui on olemas Euroopa Kohtu praktika, mille alusel on kõnealune õigusküsimus lahendatav, võivad liikmesriigi kohtud eelotsuse küsimusega vabalt pöörduda Euroopa Kohtu poole, kui nad seda vajalikuks peavad, ilma et asjaolu, et Euroopa Kohus on juba tõlgendanud sätteid, mille tõlgendamist taotletakse, tooks kaasa selle, et Euroopa Kohus ei või selle üle uuesti otsustada (17. juuli 2014. aasta kohtuotsus Torresi, C-58/13 ja C-59/13, EU:C:2014:2088, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika).

22 Sellest järeldub, et asjaolu, et Euroopa Kohus on 12. juuni 2014. aasta kohtuotsuses Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755) direktiivi 2003/88 artiklit 7 juba tõlgendanud, pidades silmas samu riigisiseseid õigusnorme, nagu on kõne all põhikohtuasjades, ei saa kaasa tuua käesolevates kohtuasjades esitatud küsimuste vastuvõetamatust.

23 Teiseks tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et ELTL artikli 267 alusel toimuva Euroopa Kohtu ja liikmesriikide kohtute koostöö raames on ainult liikmesriigi kohus, kelle lahendada on vaidlus ja kes vastutab langetatava kohtuotsuse eest, pädev kohtuasja eripära arvestades hindama nii eelotsuse vajalikkust oma otsuse tegemiseks kui ka Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasust. Seega, kui esitatud küsimused puudutavad liidu õiguse tõlgendamist, on Euroopa Kohus üldjuhul kohustatud otsuse tegema (6. märtsi 2018. aasta kohtuotsus SEGRO ja Horváth, C-52/16 ja C-113/16, EU:C:2018:157, punkt 42 ja seal viidatud kohtupraktika).

24 Liikmesriigi kohtu esitatud eelotsusetaotluse saab jätta läbi vaatamata vaid siis, kui on ilmselge, et liidu õigusnormi taotletud tõlgendusel ei ole mingit seost põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, kui kõnealune probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada faktilised ja õiguslikud asjaolud, mis on vajalikud talle esitatud küsimustele tarviliku vastuse andmiseks (6. märtsi 2018. aasta kohtuotsus SEGRO ja Horváth, C-52/16 ja C-113/16, EU:C:2018:157, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika).

25 Selles osas tuleb seoses M. Broßonni argumendiga, et põhikohtuasjas kõne all olevatele õigusnormidele saab anda tõlgenduse, mis on kooskõlas direktiivi 2003/88 artikliga 7, nii nagu seda tõlgendas Euroopa Kohus 12. juuni 2014. aasta kohtuotsuses Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755), märkida, et on tõsi, et küsimus, kas riigisisene säte tuleb liidu õigusega vastuolus olemise tõttu kohaldamata jätta, tekib üksnes juhul, kui selle sätte kooskõlaline tõlgendamine ei osutu võimalikuks (vt selle kohta 24. jaanuari 2012. aasta kohtuotsus Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, punkt 23).

26 Sellele vaatamata tuleb ühtlasi meelde tuletada, et riigisisese õiguse kooskõlalise tõlgendamise põhimõttel on teatavad piirid. Nii on liikmesriigi kohtu kohustus viidata asjakohaste riigisiseste õigusnormide tõlgendamisel ja kohaldamisel direktiivi sisule piiratud õiguse üldpõhimõtetega ning direktiiv ei või olla aluseks riigisisese õiguse *contra legem* tõlgendamisele (24. jaanuari 2012. aasta kohtuotsus Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, punkt 25 ja seal viidatud kohtupraktika).

27 Nagu aga nähtub käesoleva kohtuotsuse punktist 15, väidab eelotsusetaotlused esitanud kohus, et on põhikohtuasjades jõudnud just nimelt sellise piirini. Tema hinnangul ei saa nimelt BUrlG § 7 lõikele 4 koostoimes BGB § 1922 lõikega 1 anda tõlgendust, mis oleks kooskõlas direktiivi 2003/88 artikliga 7, nii nagu Euroopa Kohus seda tõlgendas 12. juuni 2014. aasta kohtuotsuses Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755).

28 Neil asjaoludel ei saa eelotsusetaotlusi lugeda vastuvõetamatuks seetõttu, et need puudutavad küsimust, kas eelotsusetaotluses viidatud liidu õiguse normide tagajärjel peab liikmesriigi kohus, juhul kui riigisiseste sätete kooskõlaline tõlgendamine ei ole võimalik, vajaduse korral jätma need riigisisesed sätted kohaldamata, ja seda eeskätt kohtuvaidluses, mille pooled on eraõiguslikud isikud.

29 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb eelotsusetaotlused lugeda vastuvõetavaks.

Sisulised küsimused

Sissejuhatavad kaalutlused

30 Tuleb märkida, et nähtuvalt eelotsusetaotluste põhjendustest, mis on esitatud käesoleva kohtuotsuse punktides 13–17 ja millest lähtuvalt tuleb mõista küsimust kohtuasjas C-569/16 ja esimest küsimust kohtuasjas C-570/16, on kõnealustel küsimustel kaks eraldiseisvat osa.

31 Esiteks palub eelotsusetaotlused esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2003/88 artiklit 7 ja harta artikli 31 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas, ja kas tõlgendus, mille Euroopa Kohus andis 12. juuni 2014. aasta kohtuotsuses Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755), tuleks uuesti läbi vaadata või vastavalt täpsustada.

32 Teiseks on eelotsusetaotlused esitanud kohtul küsimus, juhuks kui Euroopa Kohus jääb selle tõlgenduse juurde, kas kõnealuste liidu õiguse sätete puhul tuleb lähtuda tõlgendusest, et neil on vahetu õigusmõju, nii et liikmesriigi kohus oleks kohustatud jätma riigisisesed õigusnormid kohaldamata, juhul kui neile ei ole võimalik anda tõlgendust, mis oleks kooskõlas nendest sätetest tulenevate nõuetega.

33 Viimaseks palub eelotsusetaotlused esitanud kohus kohtuasjas C-570/16 esitatud teise küsimusega selgitada, kas selline riigisiseseid õigusnorme kõrvale jättev mõju võib rakenduda ka kahe eraõigusliku isiku vahelises kohtuvaidluses.

34 Neil asjaoludel tuleb kõigepealt analüüsida kohtuasjas C-569/16 esitatud küsimuse esimest osa ja kohtuasjas C-570/16 esitatud esimese küsimuse esimest osa, ja seejärel koos – arvestades nendevahelist seost – nende küsimuste teist osa ja kohtuasjas C-570/16 esitatud teist küsimust.

Kohtuasjas C-569/16 esitatud küsimuse esimene osa ja kohtuasjas C-570/16 esitatud esimese küsimuse esimene osa

35 Kohtuasjas C-569/16 esitatud küsimuse esimese osaga, mis on identne kohtuasjas C-570/16 esitatud esimese küsimuse esimese osaga, palub eelotsusetaotlused esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas direktiivi 2003/88 artiklit 7 ja harta artikli 31 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjades ja mille kohaldamise tulemusel lõpeb juhul, kui töösuhe lõpeb töötaja surma tõttu, selle töötaja poolt nende sätete alusel omandatud õigus tasustatud põhipuhkusele, mis töötajal enne surma kasutamata jäi, ilma et tekiks õigust saada selle puhkuse eest rahalist hüvitist, mis oleks pärimise teel üleantav selle töötaja pärijatele.

36 Mis kõigepealt puudutab direktiivi 2003/88 artiklit 7, siis tuleb meelde tuletada, et nagu märgib eelotsusetaotlused esitanud kohus, asus Euroopa Kohus 12. juuni 2014. aasta kohtuotsuse Bollacke (C-118/13, EU:C:2014:1755), mis tehti kohtuasjas, mille faktiline taust oli sama nagu käesolevates liidetud kohtuasjades ja milles käsitleti samu liikmesriigi õigusnorme nagu põhikohtuasjades, punktis 30 seisukohale, et seda liidu õiguse sätet tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid või tavad, mille kohaselt õigus tasustatud põhipuhkusele lõpeb töösuhte lõppemisel töötaja surma tõttu, ilma et kasutamata puhkuse eest tekiks õigust saada rahalist hüvitist.

37 Nagu ilmneb eelotsusetaotlustest ja käesoleva kohtuotsuse punktidest 14–16, on eelotsusetaotlused esitanud kohtul siiski teatavad kahtlused seoses Euroopa Kohtu antud tõlgendusega eelkõige põhjusel, et talle näib, et õiguse tasustatud põhipuhkusele eesmärke, mis seisnevad töötajale puhkamise võimaldamises ning lõõgastumise ja huvialadega tegelemise aja andmises, ei ole töötaja surma korral enam võimalik saavutada.

38 Selle kohta tuleb sissejuhatuseks meenutada, et iga töötaja õigus tasustatud põhipuhkusele kujutab endast eriti tähtsat liidu sotsiaalõiguse põhimõtet, millest ei või teha erandeid ja mida pädevad liikmesriigi ametiasutused peavad kohaldama direktiiviga 2003/88 sõnaselgelt ette nähtud piirides (vt selle kohta 12. juuni 2014. aasta kohtuotsus Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, punkt 15 ja seal viidatud kohtupraktika). Samuti ei tohi sellise liidu õigusest tuleneva põhiõiguse tagamise huvides tõlgendada direktiivi 2003/88 artiklit 7 viisil, mis kitsendaks töötajale sellest sättest tulenevaid õigusi (vt selle kohta 12. juuni 2014. aasta kohtuotsus Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, punkt 22 ja seal viidatud kohtupraktika).

39 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on õigus saada põhipuhkust ainult üks kahest komponendist, mida õigus tasustatud põhipuhkusele kui liidu sotsiaalõiguse oluline põhimõte hõlmab; teine komponent on õigus saada tasu. Nimelt tähendab mõiste „tasustatud põhipuhkus“, mida liidu seadusandja on kasutanud muu hulgas direktiivi 2003/88 artiklis 7, et põhipuhkuse kestel selle artikli tähenduses tuleb töötajale säilitada töötasu. Teisisõnu peab töötaja saama selle puhkamise ja lõõgastumise aja eest tavapärast töötasu (vt selle kohta 12. juuni 2014. aasta kohtuotsus Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, punktid 20 ja 21 ning seal viidatud kohtupraktika).

40 Direktiivi 2003/88 artikli 7 lõikes 1 sätestatud puhkusetasu eesmärk on võimaldada töötajal tegelikult kasutada puhkust, millele tal on õigus (16. märtsi 2006. aasta kohtuotsus Robinson-Steele jt, C-131/04 ja C-257/04, EU:C:2006:177, punkt 49).

41 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt on direktiivi 2003/88 artiklis 7 sätestatud õiguse põhipuhkusele eesmärk nimelt esiteks võimaldada töötajal tema töölepingust tulenevate ülesannete täitmisest puhata ja teiseks võimaldada talle aega lõõgastumiseks ja huvialadega tegelemiseks (20. juuli 2016. aasta kohtuotsus Maschek, C-341/15, EU:C:2016:576, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika).

42 Direktiivi 2003/88 artikli 7 lõige 2, mis näeb ette, et minimaalset tasustatud põhipuhkust ei või asendada hüvitisega, välja arvatud töösuhte lõpetamise korral, teenib seega eelkõige eesmärki tagada töötajale tegelik puhkeaeg, et kaitsta tõhusalt tema ohutust ja tervist (vt selle kohta 16. märtsi 2006. aasta kohtuotsus Robinson-Steele jt, C-131/04 ja C-257/04, EU:C:2006:177, punkt 60 ja seal viidatud kohtupraktika).

43 Kui töösuhe on lõppenud, ei ole tasustatud põhipuhkust, millele töötajal on õigus, enam tegelikult võimalik kasutada. Selleks et vältida olukorda, kus töötaja ei saa kõnealust õigust kasutada ka rahalisel kujul, on direktiivi 2003/88 artikli 7 lõikes 2 ette nähtud, et töötajal on õigus saada kasutamata tasustatud põhipuhkuse päevade eest rahalist hüvitist (vt selle kohta 20. jaanuari 2009. aasta kohtuotsus Schultz-Hoff jt, C-350/06 ja C-520/06, EU:C:2009:18, punkt 56; 12. juuni 2014. aasta kohtuotsus Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, punkt 17, ja 20. juuli 2016. aasta kohtuotsus Maschek, C-341/15, EU:C:2016:576, punkt 27).

44 See säte ei sea rahalise hüvitise saamise õiguse tekkimisele muid tingimusi kui see, et esiteks on töösuhe lõppenud ning teiseks ei ole töötaja kasutanud kogu põhipuhkust, mida tal oli õigus saada töösuhte lõppemise kuupäeva seisuga (vt selle kohta 12. juuni 2014. aasta kohtuotsus Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, punkt 23).

45 Seega ei ole töösuhte lõppemise põhjus direktiivi 2003/88 artikli 7 lõikes 2 ette nähtud hüvitise saamise õiguse seisukohalt oluline (vt selle kohta 20. juuli 2016. aasta kohtuotsus Maschek, C-341/15, EU:C:2016:576, punkt 28).

46 Kuigi töötaja surma korral jääb see töötaja paratamatult – nagu märgib eelotsusetaotlused esitanud kohus – ilma tegelikust võimalusest kasutada puhke- ja lõõgastusaega, mis seondub õigusega tasustatud põhipuhkusele, millele tal surmakuupäeva seisuga õigus oli, ei saa lubada, et selline asjaolu tooks tagasiulatuvalt kaasa nõnda omandatud õiguse – millel on nähtuvalt käesoleva kohtuotsuse punktist 39 teine sama tähtis komponent: õigus saada tasu – täieliku kaotamise (vt selle kohta 12. juuni 2014. aasta kohtuotsus Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, punkt 25).

47 Selle kohta tuleb ka märkida, et Euroopa Kohus on juba otsustanud, et direktiivi 2003/88 artikli 7 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et töötajal on pensionile jäämise korral õigus rahalisele hüvitisele tasustatud põhipuhkuse eest, mis on jäänud kasutamata näiteks põhjusel, et töötaja ei täitnud haiguse tõttu oma töökohustusi (vt selle kohta 20. juuli 2016. aasta kohtuotsus Maschek, C-341/15, EU:C:2016:576, punktid 31 ja 32 ning seal viidatud kohtupraktika). Samas ei ole ka niisugusel töötajal võimalik kasutada puhkust, mida mõistetakse ajana, mis peab töötajal võimaldama puhata ja lõõgastuda, selleks et edaspidi töötamist jätkata, sest sisuliselt on tema jaoks alanud aeg, mil ta enam ei tööta, ja põhimõtteliselt saab ta konkreetsemalt kõnealust tasustatud põhipuhkust kasutada ainult rahalisel kujul.

48 Ühtlasi kui vaadata töötaja omandatud õiguse tasustatud põhipuhkusele rahalist komponenti, siis see on üksnes varalist laadi ja sellisena mõeldud kuuluma asjaomase isiku vara hulka, nii et isiku surm ei saa teda tagasiulatuvalt sellest varast ilma jätta ja järelikult ei saa ka isikuid, kellele surnud töötaja vara pärimise teel üle läheb, jätta ilma võimalusest seda õiguse tasustatud põhipuhkusele varalist komponenti tegelikult kasutada.

49 Nimelt kui töötaja omandatud õigus tasustatud põhipuhkusele või sellele vastav õigus saada töösuhte lõppemise korral kasutamata tasustatud põhipuhkuse eest rahalist hüvitist lõpeks, ilma et asjaomasel isikul oleks olnud tegelikult võimalus seda õigust tasustatud põhipuhkusele kasutada, siis kahjustaks see selle õiguse olemust (vt selle kohta 19. septembri 2013. aasta kohtuotsus komisjon *vs*. Strack, uuesti läbivaatamine, C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, punkt 32).

50 Niisiis on rahalise hüvitise maksmine olukorras, kus töösuhte lõppemise põhjustas töötaja surm, möödapääsmatu, et tagada töötajale ette nähtud õiguse tasustatud põhipuhkusele kasulik mõju (vt selle kohta 12. juuni 2014. aasta kohtuotsus Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, punkt 24).

51 Teiseks tuleb meelde tuletada, et lisaks sellele ei ole õigusel tasustatud põhipuhkusele kui liidu sotsiaalõiguse põhimõttel mitte ainult eriline tähtsus, vaid see on sõnaselgelt tagatud ka harta – mille aluslepingutega samaväärset õigusjõudu on tunnustatud ELL artikli 6 lõikes 1 – artikli 31 lõikes 2 (30. juuni 2016. aasta kohtuotsus Sobczyszyn, C-178/15, EU:C:2016:502, punkt 20 ja seal viidatud kohtupraktika).

52 Samas laienevad liidu õiguskorras tagatud põhiõigused kõigile liidu õigusega reguleeritud olukordadele (15. jaanuari 2014. aasta kohtuotsus Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, punkt 42 ja seal viidatud kohtupraktika).

53 Kuna põhikohtuasjades vaidluse all olevate õigusnormidega rakendatakse direktiivi 2003/88, siis järeldub sellest, et harta artikli 31 lõige 2 on põhikohtuasjadele kohaldatav (vt analoogia alusel 15. jaanuari 2014. aasta kohtuotsus Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, punkt 43).

54 Sellega seoses tuleneb kõigepealt harta artikli 31 lõike 2 sõnastusest, et selle sättega tagatakse igale töötajale „õigus […] iga-aastasele tasulisele puhkusele“.

55 Seejärel, vastavalt selgitustele harta artikli 31 kohta, mida tuleb ELL artikli 6 lõike 1 kolmanda lõigu ja harta artikli 52 lõike 7 kohaselt võtta harta tõlgendamisel arvesse, põhineb harta artikli 31 lõige 2 direktiivil 93/104, Torinos 18. oktoobril 1961 allkirjastatud ja Strasbourgis 3. mail 1996 muudetud

Euroopa sotsiaalharta artiklil 2 ning 9. detsembril 1989 Strasbourgis toimunud Euroopa Ülemkogu istungil vastu võetud töötajate sotsiaalseid põhiõigusi käsitleva ühenduse harta punktil 8 (19. septembri 2013. aasta kohtuotsus komisjon *vs*. Strack, uuesti läbivaatamine, C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, punkt 27).

56 Nagu nähtub direktiivi 2003/88 põhjendusest 1, kodifitseeriti selle direktiiviga direktiiv 93/104, ja direktiivi 2003/88 artikkel 7, mis käsitleb õigust tasustatud põhipuhkusele, kordab sõna-sõnalt direktiivi 93/104 artiklit 7 (19. septembri 2013. aasta kohtuotsus komisjon *vs*. Strack, uuesti läbivaatamine, C-579/12 RX-II, EU:C:2013:570, punkt 28).

57 Selles kontekstis tuleb viimaseks meelde tuletada, et Euroopa Kohtul on juba olnud võimalus täpsustada, et väljend „tasuline põhipuhkus“ direktiivi 2003/88 artikli 7 lõikes 1, mis tuleb lugeda samaväärseks harta artikli 31 lõikes 2 ette nähtud õigusega „iga-aastasele tasulisele puhkusele“, tähendab seda, et iga-aastase puhkuse kestel selle direktiivi mõttes tuleb töötajale säilitada töötasu, ehk teisisõnu peab töötaja selle puhkeaja eest saama tavapärast töötasu (vt selle kohta 15. septembri 2011. aasta kohtuotsus Williams jt, C-155/10, EU:C:2011:588, punktid 18 ja 19).

58 Nagu on märgitud käesoleva kohtuotsuse punktis 39, on õigus põhipuhkusele ainult üks kahest komponendist, mida hõlmab õigus tasustatud põhipuhkusele kui liidu sotsiaalõiguse oluline põhimõte, mis peegeldub direktiivi 93/104 artiklis 7 ja direktiivi 2003/88 artiklis 7 ning mis on ühtlasi kaitstud põhiõigusena harta artikli 31 lõikes 2. Nimetatud põhiõigus sisaldab seega ka õigust saada tasu ning tasustatud põhipuhkuse saamise õigusega samasisulist õigust rahalisele hüvitisele kasutamata põhipuhkuse eest töösuhte lõppemise korral.

59 Seda õigust tohib piirata ainult juhul, kui arvestatakse harta artikli 52 lõikes 1 ette nähtud rangeid tingimusi ja eelkõige selle õiguse põhiolemust. Seega ei või liikmesriigid kalduda kõrvale põhimõttest, mis tuleneb direktiivi 2003/88 artiklist 7 ning harta artikli 31 lõikest 2 ja mille kohaselt omandatud õigus tasustatud põhipuhkusele ei või arvestusperioodi ja/või riigisiseses õiguses ette nähtud üleviimistähtaja möödumisel lõppeda, kui töötajal ei olnud võimalik oma puhkust kasutada (vt selle kohta 29. novembri 2017. aasta kohtuotsus King, C-214/16, EU:C:2017:914, punkt 56).

60 Nagu on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 46, on samuti välistatud, et liikmesriigid võiks otsustada, et töösuhte lõppemine surma tõttu toob kaasa töötaja omandatud õiguse tasustatud põhipuhkusele tagasiulatuvalt täieliku kaotamise, kuna sellel õigusel on lisaks õigusele saada puhkust veel teine, sama tähtis komponent: õigus saada tasu, mis annab aluse maksta asjaomasele isikule või tema pärijatele rahalist hüvitist, mis vastab töösuhte lõppemise ajaks kasutamata jäänud põhipuhkusele.

61 Seega on harta artikli 31 lõike 2 tagajärg eelkõige seoses selle kohaldamisalasse kuuluvate olukordadega, et liikmesriigid ei tohi kehtestada õigusnorme, mille tagajärjel jätab töötaja surm ta tagasiulatuvalt ilma õigusest tasustatud põhipuhkusele, mille ta omandas enne surma, ja seega ka tema pärijad ilma seda puhkust asendavast rahalisest hüvitisest kui selle õiguse varalisest komponendist.

62 Lähtudes eeltoodust ja võttes arvesse käesoleva kohtuotsuse punktides 38–50 märgitut, tuleb asuda seisukohale, et kui töösuhe lõpeb töötaja surma tõttu, ei tulene mitte ainult direktiivi 2003/88 artikli 7 lõikest 2, vaid ka harta artikli 31 lõikest 2, et selleks et välistada, et töötaja jääb tagasiulatuvalt ilma tema omandatud põhiõigusest tasustatud põhipuhkusele, sealhulgas selle varalisele komponendile, on asjaomase isiku õigus saada kasutamata põhipuhkuse eest rahalist hüvitist pärimise teel üleantav tema pärijatele.

63 Sellest järeldub, et kohtuasjas C-569/16 esitatud küsimuse esimesele osale ja kohtuasjas C-570/16 esitatud esimese küsimuse esimesele osale tuleb vastata, et direktiivi 2003/88 artiklit 7 ja harta artikli 31 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjades ja mille kohaldamise tulemusel lõpeb juhul, kui töösuhe lõpeb töötaja

surma tõttu, selle töötaja poolt nende sätete alusel omandatud õigus tasustatud põhipuhkusele, mis töötajal enne surma kasutamata jäi, ilma et tekiks õigust saada selle puhkuse eest rahalist hüvitist, mis oleks pärimise teel üleantav selle töötaja pärijatele.

Kohtuasjas C-569/16 esitatud küsimuse teine osa ning kohtuasjas C-570/16 esitatud esimese küsimuse teine osa ja teine küsimus

64 Kohtuasjas C-569/16 esitatud küsimuse teise osa ning kohtuasjas C-570/16 esitatud esimese küsimuse teise osaga palub eelotsusetaotlused esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas juhul kui selliseid liikmesriigi õigusnorme, nagu on kõne all põhikohtuasjades, ei ole võimalik tõlgendada viisil, mis oleks kooskõlas direktiivi 2003/88 artikliga 7 ja harta artikli 31 lõikega 2, tuleb neid liidu õiguse sätteid tõlgendada nii, et liikmesriigi kohus peab nende tõttu jätma kohaldamata liikmesriigi õigusnormid ja surnud töötaja pärijale tuleb selle töötaja endise tööandja kulul maksta rahalist hüvitist tasustatud põhipuhkuse eest, mille see töötaja omandas samade sätete alusel, kuid mis jäi tal kasutamata. Teise küsimusega kohtuasjas C-570/16 palub eelotsusetaotlused esitanud kohus selgitada, kas kõnealuste liidu õiguse sätete selline tõlgendus kehtib ka juhul, kui vaidlus toimub surnud töötaja pärijate ja selle töötaja endise tööandja vahel, juhul kui see tööandja on eraõiguslik isik.

65 Sissejuhatuseks olgu märgitud, et küsimus, kas liikmesriigi õigusnorm tuleb vastuolu korral liidu õigusega kohaldamata jätta, kerkib vaid juhul, kui seda õigusnormi ei ole kuidagi võimalik tõlgendada liidu õigusega kooskõlas.

66 Selles osas tuleb rõhutada, et liikmesriigi kohtud peavad riigisisese õiguse kohaldamisel seda õigust tõlgendama võimalikult suures ulatuses asjaomase direktiivi sõnastust ja eesmärki arvestades, et saavutada direktiiviga silmas peetud tulemus ning seeläbi täita ELTL artikli 288 kolmanda lõigu nõudeid (24. jaanuari 2012. aasta kohtuotsus Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, punkt 24 ja seal viidatud kohtupraktika).

67 Ühtlasi tuleb rõhutada, et kooskõlalise tõlgendamise põhimõte nõuab, et liikmesriigi kohus teeks kõik, mis on tema pädevuses, arvestades riigisisest õigust tervikuna ning kasutades liikmesriigi õiguses tunnustatud tõlgendusmeetodeid, et tagada asjaomase direktiivi täielik toime ja saavutada direktiivi eesmärgiga kooskõlas olev tulemus (24. jaanuari 2012. aasta kohtuotsus Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika).

68 Nagu Euroopa Kohus on otsustanud, hõlmab kooskõlalise tõlgendamise nõue muu hulgas liikmesriigi kohtute kohustust vajaduse korral muuta väljakujunenud kohtupraktikat, kui see põhineb riigisisese õiguse tõlgendusel, mis ei ole kooskõlas direktiivi eesmärkidega. Seetõttu ei saa liikmesriigi kohus põhjendatult asuda seisukohale, et tal ei ole võimalik tõlgendada riigisisese õiguse sätet kooskõlas liidu õigusega ainuüksi seetõttu, et ta on seda sätet järjepidevalt tõlgendanud viisil, mis ei ole liidu õigusega kooskõlas (17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, punktid 72 ja 73 ning seal viidatud kohtupraktika).

69 Käesoleval juhul tuleb eelotsusetaotlused esitanud kohtul täita tal liidu õiguse alusel olevat kohustust kontrollida käesoleva kohtuotsuse kolmes eelnevas punktis toodud põhimõtteid arvestades, kas selline kooskõlaline tõlgendamine on võimalik.

70 Seda arvestades tuleb esimesena seoses direktiivi 2003/88 artikli 7 võimaliku vahetu õigusmõjuga märkida, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast tuleneb, et kõigil juhtudel, kui direktiivi sätted on nende sisu silmas pidades tingimusteta ja piisavalt täpsed, võivad eraõiguslikud isikud neile liikmesriigi kohtus riigi vastu tugineda nii juhul, kui viimane on jätnud direktiivi riigisisesesse õigusse ettenähtud tähtaja jooksul üle võtmata, kui ka juhul, kui direktiiv on üle võetud ebaõigesti (24. jaanuari 2012. aasta kohtuotsus Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika). Lisaks, kui õigussubjektid saavad tugineda menetluses riigi vastu direktiivile, siis võivad

nad seda teha sõltumata sellest, kellena riik tegutseb – kas tööandja või avaliku võimu kandjana. Mõlemal juhul tuleb nimelt vältida, et riik saaks liidu õiguse eiramist ära kasutada (24. jaanuari 2012. aasta kohtuotsus Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, punkt 38 ja seal viidatud kohtupraktika).

71 Nende kaalutluste põhjal on Euroopa Kohus nõustunud, et õigussubjektid saavad tugineda direktiivi tingimusteta ja piisavalt täpsetele sätetele eelkõige liikmesriigi ja kõigi tema valitsemisalasse kuuluvate haldusorganite, sealhulgas detsentraliseeritud ametiasutuste vastu (vt selle kohta 7. augusti 2018. aasta kohtuotsus Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika).

72 Samas on Euroopa Kohus juba otsustanud, et direktiivi 2003/88 artikli 7 lõige 1 vastab kriteeriumidele, et säte peab olema tingimusteta ja piisavalt täpne, kuna see paneb liikmesriikidele saavutatava tulemuse osas üheselt mõistetavas sõnastuses täpse kohustuse, seadmata sellega kehtestatud normi – mille järgi on kõikidel töötajatel õigus vähemalt neljanädalasele tasustatud põhipuhkusele – kohaldamisele täiendavaid tingimusi. See artikkel vastab seega tingimustele, mis peavad olema täidetud, et sättel oleks vahetu õigusmõju (vt selle kohta 24. jaanuari 2012. aasta kohtuotsus Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, punktid 34–36).

73 Selle direktiivi artikli 7 lõike 2 kohta tuleb märkida, et nagu on meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 44, ei sea see säte õiguse nõuda rahalist hüvitist tekkimisele muid tingimusi kui see, et ühest küljest peab töösuhe olema lõppenud ja teisest küljest ei tohi töötaja olla ära kasutanud kogu põhipuhkust, mida tal oli õigus saada töösuhte lõppemise kuupäeva seisuga. See õigus tuleneb nimelt otseselt kõnealusest direktiivist ega või sõltuda muudest tingimustest kui need, mis on selles direktiivis sõnaselgelt ette nähtud (vt selle kohta 12. juuni 2014. aasta kohtuotsus Bollacke, C-118/13, EU:C:2014:1755, punkt 28). Nimetatud säte vastab seega kõigile vahetu õigusmõju tekkimiseks vajalikele tingimustele.

74 Käesoleval juhul on kohtuasja C-569/16 puhul esiteks selge, et M. E. Baueri abikaasa ei olnud kuupäevaks, mil ta suri ja millal ühtlasi lõppes tema töösuhe Wuppertali linnaga, kasutanud ära kogu tasustatud põhipuhkust, millele tal selle töösuhte lõppemise kuupäeva seisuga õigus oli, ja teiseks on selge, et tema tööandja on detsentraliseeritud avaliku võimu asutus.

75 Kuna direktiivi 2003/88 artikli 7 puhul on nähtuvalt käesoleva kohtuotsuse punktidest 72 ja 73 täidetud vahetu õigusmõju tekkimiseks vajalikud tingimused, järeldub sellest, et M. E. Baueri abikaasal või tema surma tõttu tema pärijatel on käesoleva kohtuotsuse punktides 70 ja 71 meelde tuletatud Euroopa Kohtu praktikat arvestades õigus saada Wuppertali linnalt rahalist hüvitist tasustatud põhipuhkuse eest, mille saamise õigus on asjaomasel isikul selle sätte alusel tekkinud, kuid mida ta ei ole kasutanud, ja liikmesriigi kohtud peavad seejuures jätma kohaldamata sellised riigisisesed õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja mis välistavad sellise hüvitise maksmise.

76 Mis seevastu puudutab põhikohtuasja asjas C-570/16, mille pooled on M. Broßonn kui oma surnud abikaasa pärija ja surnud abikaasa endine tööandja V. Willmeroth, siis tuleb märkida, et Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt ei saa direktiiv ise tekitada kohustusi eraõiguslikule isikule ja sellele ei saa järelikult tema vastu tugineda. Üle võtmata või ebaõigesti üle võetud direktiivi sättele tuginemise õiguse laiendamine eraõiguslike isikute vaheliste suhete valdkonnale tähendaks nimelt, et liidule omistataks pädevus kehtestada vahetu õigusmõjuga kohustusi eraõiguslikele isikutele, samas kui tal on see pädevus üksnes valdkondades, milles tal on volitused võtta vastu määrusi (7. augusti 2018. aasta kohtuotsus Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, punkt 42 ja seal viidatud kohtupraktika).

77 Seega ei saa isegi direktiivi selget, täpset ja tingimusteta sätet, mille eesmärk on anda eraõiguslikele isikutele õigusi või panna neile kohustusi, vahetult kohaldada menetluses, mille pooled on üksnes eraõiguslikud isikud (7. augusti 2018. aasta kohtuotsus Smith, C-122/17, EU:C:2018:631, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika).

78 Nagu Euroopa Kohus on juba otsustanud, ei saa direktiivi 2003/88 artiklile 7 seega tugineda eraõiguslike isikute vahelises kohtuvaidluses selleks, et tagada õiguse tasustatud põhipuhkusele täielik õigusmõju ja jätta kõik sellega vastuolus olevad riigisisesed õigusnormid kohaldamata (26. märtsi 2015. aasta kohtuotsus Fenoll, C-316/13, EU:C:2015:200, punkt 48).

79 Eelnevat arvestades tuleb teisena hinnata harta artikli 31 lõike 2 kohaldamisala, et teha kindlaks, kas sellele sättele – mille kohta on käesoleva kohtuotsuse punktides 52–63 tõdetud, et see on kohaldatav sellistes olukordades, nagu on vaidluse all põhikohtuasjades, ja et seda tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus sellised õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas – saab tugineda sellises eraõiguslike isikute vahelises vaidluses, nagu toimub kohtuasjas C-570/16, selleks et paluda liikmesriigi kohtul jätta kõnealused riigisisesed õigusnormid kohaldamata ja mõista surnud töötaja pärijatele selle töötaja endise tööandja kulul välja rahaline hüvitis kasutamata tasustatud põhipuhkuse eest, millele sellel töötajal oli õigus oma surma kuupäeva seisuga.

80 Siinkohal tuleb meelde tuletada, et õigus tasustatud põhipuhkusele on liidu sotsiaalõiguse oluline põhimõte.

81 Selle põhimõtte allikad on nii õigusaktid, mille liikmesriigid on liidu tasandil välja töötanud – näiteks ühenduse harta töötajate sotsiaalsete põhiõiguste kohta, mida on muu hulgas mainitud ELTL artiklis 151 –, kui ka rahvusvahelised lepingud, mille koostamisel on liikmesriigid osalenud või millega nad on ühinenud. Viimaste hulka kuulub Euroopa sotsiaalharta, mida on samuti mainitud ELTL artiklis 151 ja mille osalised on kõik liikmesriigid, kes on ühinenud kas algse või muudetud redaktsiooniga või mõlema redaktsiooniga. Tuleb ka mainida Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni 24. juuni 1970. aasta konventsiooni nr 132 tasustatud põhipuhkuse kohta (muudetud redaktsioonis), milles sätestatakse – nagu Euroopa Kohus 20. jaanuari 2009. aasta kohtuotsuse Schultz-Hoff jt (C-350/06 ja C-520/06, EU:C:2009:18) punktides 37 ja 38 märkis – nimetatud organisatsiooni põhimõtted, mille kohta on direktiivi 2003/88 põhjenduses 6 täpsustatud, et neid põhimõtteid tuleb järgida.

82 Sellega seoses on direktiivi 93/104 neljandas põhjenduses eelkõige meenutatud, et ühenduse harta töötajate sotsiaalsete põhiõiguste kohta punktis 8 on öeldud, et igal liidu töötajal on muu hulgas õigus tasustatud põhipuhkusele, mille kestust tuleb vastavalt riigisisestele tavadele järk-järgult ühtlustada (vt selle kohta 26. juuni 2001. aasta kohtuotsus BECTU, C-173/99, EU:C:2001:356, punkt 39).

83 Õigust tasustatud põhipuhkusele ei nähtud seega algselt ette mitte direktiivi 93/104 artikliga 7 ja direktiivi 2003/88 artikliga 7, vaid selle allikaks on erinevad rahvusvahelised lepingud (vt analoogia alusel 17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, punkt 75) ja liidu sotsiaalõiguse olulise põhimõttena on see imperatiivne (vt selle kohta 16. märtsi 2006. aasta kohtuotsus Robinson-Steele jt, C-131/04 ja C-257/04, EU:C:2006:177, punktid 48 ja 68), kusjuures see oluline põhimõte sisaldab – nagu on rõhutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 58 – õigust „tasustatud“ põhipuhkusele kui sellisele ja selle õigusega samasisulist õigust rahalisele hüvitisele kasutamata põhipuhkuse eest töösuhte lõppemise korral.

84 Kuna harta artikli 31 lõikes 2 on imperatiivselt sätestatud, et „igal töötajal on õigus […] iga-aastasele tasulisele puhkusele“, ilma et sellega seoses oleks eelkõige viidatud – nagu 15. jaanuari 2014. aasta kohtuotsuses Association de médiation sociale (C-176/12, EU:C:2014:2) käsitletud harta artikli 27 puhul – „liidu õiguse ning siseriiklike õigusaktide ja tavadega ettenähtud juhtudele ja tingimustele“, väljendab harta artikli 31 lõige 2 liidu sotsiaalõiguse olulist põhimõtet, millest võib erandeid teha üksnes juhul, kui järgitakse harta artikli 52 lõikes 1 ette nähtud rangeid tingimusi ja eelkõige õiguse tasustatud põhipuhkusele põhiolemust.

85 Õigus saada aega tasustatud põhipuhkuseks, mis on igale töötajale harta artikli 31 lõikega 2 tagatud, on seega juba oma olemasolu tõttu ühtaegu nii imperatiivne kui ka tingimusteta, sest seda ei ole nimelt vaja täpsustada liidu või liikmesriigi õigusnormidega, milles peab olema üksnes täpsustatud tasustatud

põhipuhkuse täpne kestus ja vajaduse korral selle õiguse kasutamise teatavad tingimused. Järelikult on kõnealune säte iseenesest piisav selleks, et töötajatel tekiks subjektiivne õigus, millele nad saavad tööandja vastu vahetult tugineda vaidluses, mis käsitleb liidu õiguses reguleeritud ja seega harta kohaldamisalasse kuuluvat olukorda (vt analoogia alusel 17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, punkt 76).

86 Seega on harta artikli 31 lõike 2 tagajärg selle kohaldamisalasse kuuluvate olukordade puhul eeskätt see, et esiteks peab liikmesriigi kohus jätma kohaldamata sellised riigisisesed õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja mille tagajärjel võtab töötaja surm temalt tagasiulatuvalt õiguse tasustatud põhipuhkusele, mille ta omandas enne surma, ja seega tema pärijatelt õiguse seda puhkust asendavale rahalisele hüvitisele kui nende õiguste rahalisele komponendile, ja teiseks, et tööandjad ei saa tugineda selliste riigisiseste õigusnormide olemasolule, vältimaks nimetatud hüvitise maksmist, milleks nad on kõnealuse sättega tagatud põhiõiguse järgimiseks kohustatud.

87 Mis puudutab harta artikli 31 lõike 2 sellist mõju eraõiguslikest isikutest tööandjatele, siis selle kohta tuleb märkida, et kuigi harta artikli 51 lõikes 1 on täpsustatud, et see on subsidiaarsuse põhimõtet arvesse võttes ette nähtud liidu institutsioonidele, organitele ja asutustele ning liikmesriikidele üksnes liidu õiguse kohaldamise korral, ei ole artikli 51 lõikes 1 seevastu käsitletud küsimust, kas harta teatavad artiklid võivad olla vahetult siduvad sellistele eraõiguslikele isikutele, ja seega ei saa seda tõlgendada nii, et see süstemaatiliselt välistab sellise võimaluse.

88 Kõigepealt, nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 78, ei välista asjaolu, et teatavad esmase õiguse sätted on adresseeritud eelkõige liikmesriikidele, seda, et neid võiks kohaldada eraõiguslike isikute vahelistele suhetele (vt selle kohta 17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, punkt 77).

89 Seejärel on Euroopa Kohus muu hulgas varem nõustunud sellega, et harta artikli 21 lõikes 1 tunnustatud keeld on iseenesest piisav, et eraõiguslikel isikutel tekiks subjektiivne õigus, millele nad saavad vaidluses teise eraõigusliku isiku vastu vahetult tugineda (17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, punkt 76), ilma et harta artikli 51 lõige 1 seda seega takistaks.

90 Viimaseks, mis puudutab täpsemalt harta artikli 31 lõiget 2, siis tuleb rõhutada, et iga töötaja õigusele saada aega tasustatud põhipuhkuseks vastab selle olemusest tulenevalt tööandja kohustus ehk kohustus võimaldada aega tasustatud põhipuhkuseks.

91 Juhul kui eelotsusetaotluse esitanud kohtul on võimatu tõlgendada põhikohtuasjas vaidluse all olevaid riigisiseseid õigusnorme viisil, mis tagaks nende kooskõla harta artikli 31 lõikega 2, tuleb tal sellises olukorras, nagu on kõne all kohtuasjas C-570/16, oma pädevuse piires tagada sellest sättest tulenev õiguslik kaitse ning selle sätte täielik õigusmõju, jättes kõnealused riigisisesed normid vajaduse korral kohaldamata (vt analoogia alusel 17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Egenberger, C-414/16, EU:C:2018:257, punkt 79).

92 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb kohtuasjas C-569/16 esitatud küsimuse teisele osale ning kohtuasjas C-570/16 esitatud esimese küsimuse teisele osale vastata, et juhul kui selliseid riigisiseseid õigusnorme, nagu on kõne all põhikohtuasjades, ei ole võimalik tõlgendada viisil, mis oleks kooskõlas direktiivi 2003/88 artikliga 7 ja harta artikli 31 lõikega 2, tuleb liikmesriigi kohtul, kelle lahendada on kohtuvaidlus, mille pooled on surnud töötaja pärija ja selle töötaja endine tööandja, jätta need riigisisesed õigusnormid kohaldamata ja tagada, et sellele pärijale makstaks selle tööandja kulul rahalist hüvitist tasustatud põhipuhkuse eest, mille see töötaja omandas samade sätete alusel, kuid mis tal jäi enne surma kasutamata. Liikmesriigi kohtul on see kohustus direktiivi 2003/88 artikli 7 ja harta artikli 31 lõike 2 alusel, kui kohtuvaidluse pooled on selline pärija ja tööandja, kes on avaliku võimu asutus, ja neist sätetest viimase alusel, kui kohtuvaidluse pooled on pärija ja eraõiguslikust isikust tööandja.

Kohtukulud

93 Kuna põhikohtuasjade poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotlused esitanud kohtus pooleli olevate asjade üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulud, välja arvatud poolte kohtukulud, ei ole hüvitatavad.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

1. **Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. novembri 2003. aasta direktiivi 2003/88/EÜ tööaja korralduse teatavate aspektide kohta artiklit 7 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 31 lõiget 2 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, nagu on kõne all põhikohtuasjas ja mille kohaldamise tulemusel lõpeb juhul, kui töösuhe lõpeb töötaja surma tõttu, selle töötaja poolt nende sätete alusel omandatud õigus tasustatud põhipuhkusele, mis töötajal enne surma kasutamata jäi, ilma et tekiks õigust saada selle puhkuse eest rahalist hüvitist, mis oleks pärimise teel üleantav selle töötaja pärijatele.**

2. **Juhul kui selliseid riigisiseseid õigusnorme, nagu on kõne all põhikohtuasjades, ei ole võimalik tõlgendada viisil, mis oleks kooskõlas direktiivi 2003/88 artikliga 7 ja põhiõiguste harta artikli 31 lõikega 2, tuleb liikmesriigi kohtul, kelle lahendada on kohtuvaidlus, mille pooled on surnud töötaja pärija ja selle töötaja endine tööandja, jätta need riigisisesed õigusnormid kohaldamata ja tagada, et sellele pärijale makstaks selle tööandja kulul rahalist hüvitist tasustatud põhipuhkuse eest, mille see töötaja omandas samade sätete alusel, kuid mis tal jäi enne surma kasutamata. Liikmesriigi kohtul on see kohustus direktiivi 2003/88 artikli 7 ja põhiõiguste harta artikli 31 lõike 2 alusel, kui kohtuvaidluse pooled on selline pärija ja tööandja, kes on avaliku võimu asutus, ja neist sätetest viimase alusel, kui kohtuvaidluse pooled on pärija ja eraõiguslikust isikust tööandja.**

Allkirjad